ACC. N:R M. 10471: 1-12.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Landskap: Skåne

Upptecknat av: J. Aug. Persson

Härad:

Adress: Bankgat. 3, Lund (f. 1874.)

Socken: Malmö stad

Berättat av: malmö-bor

Uppteckningsår: 1947

Född år ..... i .....

Tidningen "Granskaren" och Janne Damm.

Skriv endast på denna sida!

A.-B. GRÄHNS BOKTR., LUND

ACC. N:R M. 10471:1

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Samhället sett genom Janne Damms förstoringsglas.

Det fans en gång i slutet på 1880-talet en tidning i Malmö som på slutet hette Granskaren, och den gjorde visst mer än tillräckligt skäl för sitt namn, ty den granska samhället och syna det i sömmarne som det heter, men kom visst rätt ofta att se det i blindo, och jag tror den ljög medvetet också, beroende på hur pass betalt den kunde få för sina s.k. skandalhistorier.

Det gick till en tid, men allting har en ändå så äfven med den, först när den började eller 1886, så hette den ju Getingen, sen Biet, och till slut Granskaren.

Det var en gammal afsigkommen fil. doktor som hette Janne Damm som utgaf den, den föddes 1886 och dog 1889, alltså en kort lefnad, saligen afsomnad, sörjd och saknad af den stora hopen, men ej af de styrande i samhället.

Han var tidningens redaktör, men ansvarig utgifvare

ACC. N:R M. 10471:2.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Samhället. Sid. 2.

var en f. d. prins husar som hette Ola Hekter, som hade en bestämd aflöning af tre kronor om dagen för att han skulle fungera som ansvarig utgifvare, men med vilkor att sitta på "Wester" när det kom på, och det var rätt ofta att han måste krypa in under de fyra åren.

Annars var han intagen på arbetsinrättningen i Westergatan, ty där var den på den tiden, och där var han visst en sort korpral öfver de andre, och då förde han sig rätt ofta som en komderande general öfver gubbarne när dessa sopade gatorna, då var han rätt snobbig, klädd i blanklärsstöflar, ofta med sigarr i munnen sades det.

Ja vilken syn för gudar, men så var det i alla fall.

Men när han så satt på "slottet," eller "Wester" som det kallades, då vågade inte "farbror Janne" - som han undertecknar sina ledareartiklar - skälla på pamparne i samhället så som han brukade göra, men så fort som Hekter kom ut igen, så blef det detsamma igen.

ACC. N:R M. 10471:3.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Samhället. Sid. 3.

Så blef det en ny stämning, och så rök han in igen, och det var visst många gånger under den tiden.

Men det gjorde ju heller ingenting, han hade ju sina tre kronor var han nu än satt, om det var på "Wester" eller på "inrättningen i Westergatan" det fälte han sig heller inte vid, men under den tiden han satt inne så var det Janne Damms son Joe, som var ansvarig utgifvare.

Det är den roligaste tidning som fins i Malmö sa häradshöfding Flensburg en gång, eller den s.k. "Burken" ty så kallades han allment af alla i staden, och det smeknamnet fick han visst af kamraterna i latinskolan, ty där kan man få veta hur bekanta lefver, hur pass ekivåga härleksafflärer de ha, och många andra skandaler, men hur kan den rackaren nu veta allt.

Men sen så en vacker dag så stod han sjelf i Granskaren, afklädd och naken så alla kunde se hans skam, afritad så att alla kände igen honom, men efter

ACC. N:R M. 10471:4.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Samhället.
Sid. 4.

den dagen trycktes han inte att Granskaren var så rolig mer, och det kan man ju heller inte förundra sig öfver. Stämma honom vågade han inte, ty det kunde ju kanske blifvit skadligt för "Burken" själf, isynnerhet om Janne Damm kunde bevisa vad han skrifvit, men att helt låta det torka på sig kunde han heller inte göra, ty då var det ju detsamma som att erkänna att det var sant, utskrattad som han nu blifvit af sina vänner, men han skulle hämnas ändå.
Så en dag skulle Janne Damm resa till Köpenhamn med sina artiklar och få tryckt sin tidning, ty den trycktes där på sista tiden, ty Anderssons boktryckeri vågar trycka den mer, och då passa "Burken" på och retas med det, och då råk han på honom på gatan och slog honom i skallen med sin paraply så den gick sönder, då kom det en dansk och ville förvara honom, och sade, skäms att slå på en gammel man.

ACC. N:R M. 10471:5.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Samhället,
Sid. 5.

Då svarade "Burken", det är den kände nidskrifvaren Janne Damm ifrån Malmö.

A yo de måde fa do danken, vas gos hå en min stokke, men om han fick smaka den ocksä, visste inte de Malmöbor som var vittne till uppträdet.

Men i tidningen kom Burken afritad med sin söndrige paraply spöande Janne Damm på gatan i Köpenhamn, för det han vågat tala om hur dan advokat han var, så den sista villan blef värre än den första, ty nu trodde de allment i Malmö att det var sant det som Janne Damm hade skrifvit om honom.

Så var det "Fiskus", eller stadsfiskalen Aschan, denne allment afskydde och hatade persedel som den ena dagen icke visste om han låg i kanalen den andra, vilket hade varit en välsignelse för samhället, men man får ju tro att han fick det hett nog till sist ändå, han som "Burken," denne blef borgmästare i Karlskrona,

ACC. N:R M. 10471:6.

LUNDS UNIV. FOLKMINNES-ARKIV

Samhället. Srd. N:o 6.

Så var det fångelse direktören Lagerberg, den han fick också veta hvad han var för en rättvisans tjenare, denne hade fanne Damm beskyllat för att ha stulit fångarnes förtjent för att de hade sytt säckar, det kom till myndigheterna, och det blef visst åtal och jag mins rätt, men huru det gick med straffet vet jag inte, ty det är nu så länge sedan, men han blef visst transpoterad till en annan plats.
Ja så var det den gamle tyske "Busse" eller Bissmark, dessa två första, och den siste de äkte på sista tiden, i nästan var tidning efter hvad jag mins, det var endast två gånger veckan den kom ut, onsdagar o. lördagar, de andre dagarne hade han nog och göra att höra på folk som kom med sladdehistorier.
Och så fort som tydningspojkarne börja skrika ut Granskaren, Granskaren, i alla gathörn, och på torgen så kom det folk omkring dem, af alla klasser, så väl

ACC. N:R M. 10471:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Samhället.
Sid. 7.

hög som låg, rik som fattig, alla ville de ha Granskarens
vätt ofta hällt de på att slåss om den, ibland bjöd
de öfver vaxandra ock så, priset var in dat 10 öre.
Alla ville de veta den sista skandalen, om den var
som det gjorde ju ingenting, om det stod något om en
som de kände, så de kunde få något att tala om.
Det tyckte de liksom Burken att det var riktigt ro-
ligt och intressant att få veta, men kom det sen nå-
gon gång något om dem sjelfva då blef de rasande.
Ty Janne Damm kände till allas synder, så när
stodo sina egna, de voro förbarjade till en tid.
Han visste hur "Fiskus" röfvade i kunkurbo, och "Burken"
som advokat på sitt vis, hur "Bisse" tysken lät mörda
kejsar Fredrik i Tyskland, Gambetta i Italien, Cavour
i Frankrike, kronprins Rudolf i Österrike, och hans
älskarinna Mary Wetsera i Maurling, allt detta
skref han om. och hade seda på, resten skarfva han till.

ACC. N:R M. 10471:8.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Samhället.
Sid. 8.

Om Serbiens afdankade kung Milan Obrenovitz, om hur stor nyystock och spelare han var, och hans älskarinnor, om Tysklands minister i Stockholm som var på besök, och hur den han såg allt igenom de färgade glasögon som den gamle Bildt hade satt på hans näsa.

Och var det så någon som hade en ovän som han ville hämnas på så bara gick han till Janne Damm och berätta en historia om den och hur denne var, och hur han blifvit behandlad af denne, och frågade honom om han inte ville skrifva lite om det i Granskaren och vad det nu kunde kosta.

Det kostar en tia sa då Janne Damm, och så fick han då en, och sen i nästa tidning så stod det en lång historia efter hans berättelse, då var den stackarn så nertvålad som han gärna kunde bli, och så många som sedan läste det tyckte att det var riktigt bra, där fick den fanen vad han hade förtjenat.

ACC. N:R M. 10471:9.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Samhället.
Sid. 9.

Granskaren är ändå en bra tidning tycke de, ty den kan då dra fram sådana skojare i ljuset.

Men så dagen efter så kom den andre som han hade skrifvit om sen han läst det, och sade till honom, det var ju en farlig löjnhistoria redaktören hade satt i tidningen om mig igår, så har det inte alls händt.

Inte de, sa då Janne Damm, men så sa han ju, va skulle jag väl kunna tro annat, hur hänger det då ihop.

Så berättade den sin historia, och den var på ett helt annat vis, och nog ljög han också så mycket han våga, så nu visste inte Janne Damm vem han skulle tro, och det brydde han sig inte om heller, situtionen var ju helt till hans egen fördel, det förstod han nu.

Ja då får jag väl dementera det i nästa tidning då, de ju rysligt att folk inte skäms att komma med sådana lögnhistorier och vill ha i tidningen, men skall jag skrifva en gång så kostar det lika mycket.

ACC. N:R M. 10471 : 10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Samhället.
Sid. 10.

Så fick han en tia till för detta, och urskulda sig då i dementien att han hade blifvit förd bakom ljuset, och nu fått bättre reda på hur det låg till.

Sedan så läste den förste dementien och blef då rent förbannad på Janne Damm och gick dit till honom igen och ville ha tian tillbaka, när han nu hade dementerat det han sjelf hade skrifvit, men det ville inte Damm, jag kan väl inte veta vem af er som talar sanning, eller vem som ljuger, antojligen ljuger ni båda två, jag har skrifvit för er båda som ni ~~anmodat~~ mig, eller tror ni kanske att jag kan sitta här och slösa bort min tid med att skrifva ned edra lögnhistorior för ingenting, jag har inte intresse af om det är sanning eller lögn det kan ni väl förstå, om ni skulle händelsevis få någon ny ovän nästa gång så är ni likväl välkommen åter, adjö då för denna gång.

Sådan var Janne Damm, fullt utbildad i juridik,

ACC. N:R M. 10471:11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Samhället.
Sid. 11.

han var en smidig affärsman på sitt vis, och man får ändå ge honom en viss rätt eller hur.
Han genomskådade samhället och visste hur det var baserat, han ref i smutsen men det behöfs nog också, men ju mer man rör i den, ju mer luktar den, och han fick visst också sjelf till sist dra konsekvenserna däraf.
Jag kom just när jag skrifver detta att tänka på vad jag läst i en liten bok som jag har, vad en konstnär eller vad han nu var, sade i ett glatt lag vid en diskution om samhället, när de satt och drack punsch på en restaurang i utlandet, samhället sa Strindberg, det är inget annat än en stinkande dynghög.
Men jag vill däf för inte ge honom full rätt häller.
Men vi ha ju fått erfarenheter efter båda verldskrigen, hur är det väl, man kan tänka men inte tala.
Janne Damm sluta sitt lif på fängelset i Malmö, han blef dömd till tre år och sex månader, för falsk

ACC. N:R M. 10471:12.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Samhället.
Sid. 12.

kynkurs och mened i samband med majestätsbrott, han dog en, tre eller fyra dagar innan strafftiden var slut, där han kom in skref Axel Danielsson i arbetet, där kommer han aldrig ifrån med lifvet, det skall vi få se, och det gjorde han inte heller.

Allmenna meningen var i Malmö att han hade blifvit förgiftad, och det är det mest troliga.

För min egen del tycker jag att det skulle vara bra om en ny tidning Granskaren stod upp ur grafven men i ny gestalt, ej någon skandalstidning som denna; men med en ny syn på samhället än som vad Janne Damm och Svidtecki hade; men rifvande i detta för att visa dess brister ty de äro större än vad mången vet ändå.

Den tiden då dessa lefde var farlig på sitt vis, nu är den farlig på ett annat, man får göra sina jemförelser.